

Nordpolsexpeditionen

Nordvästpassagen

Ett rollspelsscenario till Borås spelkonvent år 2001

av Per Wetterstrand

Hej,

Det är mig en ytterst stor ära att få skriva ännu ett scenario till Borås spelkonvent. Förra året deltog mitt scenario "Tvingat möte – med Kongo i backspegeln". Skrivandet har denna gång stött på oväntat stora hinder. Det är därför scenariot kommer sent och kan kännas lite spretigt.

Detta är den andra betydligt mer kompletta utgåvan av scenariot. Det är fler och extensivare handouts (tretton stycken), digrare karaktärsbeskrivningar (åtta stycken), scenanvisningar ... spelbart helt enkelt! Det blir mycket att läsa för spelarna – jag har ändå skurit i artiklarna efter bästa förmåga.

Jag vill tacka Kasper Knapton som hjälp mig med bildredigering och Holger Jacobsson för kommentarer.

Vad är det som driver dom? Polarforskarna.
Kanske att göra det omöjliga. Så var det nog för hundra år sedan.
Idag är polarforskningen rena semestern
Jag är bara avundsjuk.
Anledningen till att jag skriver detta scenario
är helt enkelt att jag själv skulle velat vara med.
Både 1903 och 1999.

Per Wetterstrand, Göteborg den 21 oktober
Tfn: 070-23 00 795
E-post: pwetterstrand@hotmail.com

I den stora isbrytarens diskotek utvecklades en ny dans. Den kallades "the icebreak dance" efter den stöt som fortplantades i skeppet när de väldiga motorerna kastade upp ståven på ett nytt isflak. Danssugna forskare kastades handlost omkring till tonerna av åttiotalsdisco. Båten var som en Stenafärja i mindre skala. Allt fanns att tillgå plus helikopter och allehanda avancerad forskningsutrustning. Att vissa expeditonsdeltagare utrustats med gevär och en ordentlig grundkurs i att skjuta isbjörn gav den rätta atmosfären av äventyr. Här var forskare från Tyskland, Kanada, Ryssland, USA, Norge, Danmark, Finland och Sverige förstås. Alla var förväntansfulla och iklädda den specialdesignade Nordpolsjackan som gjorde det bart när omöjligt att skilja ut folk på håll. Här fanns alla sorters människor, gamla som unga, torra som roliga. Humorn lossade snart på mungiporna. Harry som forskade på smådjur i vattenpölar blev oftast väldigt lerig. Snart var han känd som "Dirty Harry". Där låg humorn men där låg mycket allvar också. Hundratals timmar av planerande och tusentals timmar av pengatiggande måste få resultat.

Innehållsförteckning

<i>Sammanfattning</i>	3
Notera	4
<i>Färdrutt 1999</i>	4
<i>Isbrytaren Louis S. St-Laurent</i>	5
<i>Färdrutt 1903</i>	5
<i>Gjöa</i>	5
<i>Rollpersonerna 1999</i>	5
<i>Rollpersonerna 1903</i>	6
<i>Storyn</i>	7

Scen 1, 24 juni 1999	7
Scen 1, 25 juli 1903	9
Scen 2, 11 – 13 juli 1999.....	10
Scen 2, 31 aug – 1 sept. 1903.....	11
Scen 3, 14 juni 1999	11
Scen 3, 3 september 1903	12
Scen 4, 17 – 18 juli 1999	12
Scen 4, vintern 1903 – 1904	13
Scen 5, 24 juli 1999	14

Sammanfattning

Scenariot följer två expeditioner; Amundsens 1903 - 1906 och Tundra Nordväst 1999. Bägge expeditionerna besöker den magnetiska nordpolen. Den ena expeditionen består av ett litet sammansvetsat gäng som kommer att vara de första som seglar genom Nordvästpassagen. Den andra består av forskare från flera länder med vitt skilda forskningsfält. 1999 blir det konfrontation mellan olika mål. Geologen kommer att hitta olja på en värdefull fågelö som även har fantastiska fossillämningar. Det kan också uppstå split pga. av en viss Maria hemma i Göteborg. 1903 handlar om äventyr och idealistisk forskning.

1999 – en sammanfattning

Fyra forskare stiger den 18 juni ombord på den Kanadensiska isbrytaren Louis S. St-Laurent i Göteborgs hamn. De utgör endast en liten del av expeditionens nära fyrtio forskare. De fyra svenska forskarna ska vara med i sex spännande veckor fram till den 31 juli då nya forskare byter av i Tuktoyatukt på Kanadas norra ishavskust. De har alla relationer till varandra, gamla som nya. Yngst är stjärnskottet Torgny Olsson som är 23 år och expert på fågel. Han ska forska på fåglars orienteringsförmåga.

Näst yngst är Johan Wiik som gjorde sitt examensjobb i Göteborg 1994. Johan har doktorerat i paleontologi på Lunds universitet. Han är nu 28 år och ensamstående pappa. Dessutom är han släkt med en av Amundsens expeditionsdeltagare (Gustav Juel Wiik). Johans gamla handledare från Göteborgstiden är den tredje rollpersonen. Han heter Hans Gustafson och är gruppens äldste på 52, samt professor i paleontologi på Göteborgs universitet. Han har gjort sexuella närmanden mot Johans kvinnliga kurskamrater när Johan gjorde sitt examensjobb i Göteborg. Johan och Hans ska kontrollera en misstänkt fossilfyndighet från kambrium samt leta nya fossiler.

Thomas Tranheden är en liten outsider. Han har som mål att finna nya oljefyndigheter uppe i den arktiska övärlden, något som de andra inte vet om. Till detta har han mycket otymplig utrustning. Han är 43 år, ungar och bor i lägenheten under Hans Gustafsons unga älskarinna Maria.

Expeditionen går till den kanadensiska arktiska övärlden och Alaska. De kommer bl. a. besöka den magnetiska nordpolen den 17 juli. De fyra forskarna ingår i den blå gruppen med inriktning på Geologi (Thomas), Paleontologi (Johan och Hans) och Zoologisk ekologi (Torgny) med förhållandena runt den magnetiska nordpolen som gemensamt tema. Mer om det senare.

1903 – en sammanfattning

Detta parallelläventyr handlar om Amundsens försök att segla genom Nordvästpassagen 1903 – 1906. Här får spelarna gestalta, förutom Roald Amundsen själv, premiärlöjtnant Godfred Hansen – navigatör, astronom, geolog och fotograf, Peder Ristvedt – förste maskinist och meteorolog samt Gustav Juel Wiik – Amundsens medhjälpare vid de magnetiska observationerna och andre maskinist. Spelledaren gestaltar de övriga två expeditionsdeltagarna. Den lilla sammansvetsade expeditionen kommer att utsättas för isberg, storm och grundstötning med sin lilla skuta Gjöa. Övergångarna från en scen 1999 till motsvarande scen 1903 sköts av en av spelarna; Han som

spelar Johan Wiik. Till sin hjälp har han ”handout – 2”. Med hjälp av denna börjar han berätta om den sina förfäders expedition och vips! Så är vi över i nästa scen.

Notera

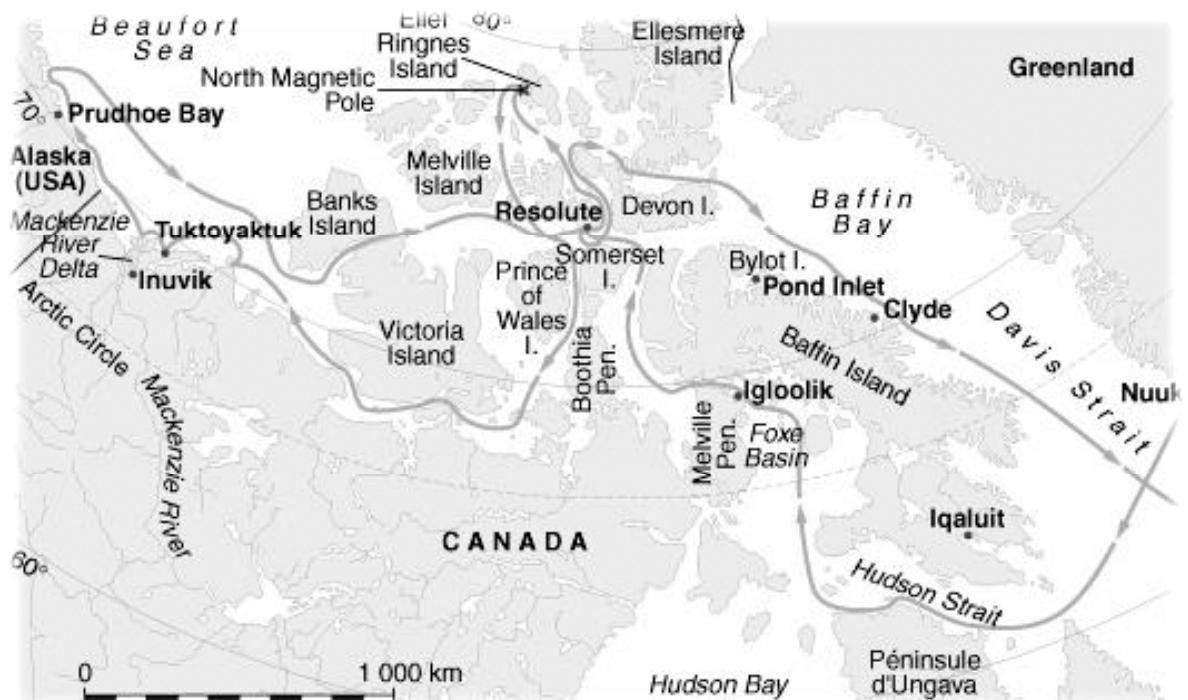
Det finns mig veterligen ingen Paleontologisk avdelning på Göteborgs universitet. Det liksom mycket annat är uppdiktad historia. Men expeditionen gick av stapeln i verkligheten 1999 fast med fokus på tundrans ekologi. Det är alltså bara Torgny som skulle kunnat vara med på den verkliga expeditionen.

Betydligt mer efter originalet är scenerna med Amundsen och hans mannar 1903.

Färdrutt 1999

Kartan nedan visar på hela färdrutten men rollpersonerna 1999 är bara med till Tuktoyaktuk. Den 18 juni lämnar de alltså Göteborgs hamn för att landa i Nuuk på Grönlands västkust (syns nästan längst till höger) den 24 juni.

- 22 juni Kap farväl (scen 1)
- 24 juni Besök på Nuuk (scen 2)
- 25 juni Avresa från Nuuk
- 28 – 30 juni Péninsule d'Ungava-halvön.
- 2 – 3 juli Prince Charles Island, Foxe Basin.
- 6 – 8 juli Fury och Hecla Strait.
- 11 – 13 juli Resolute (scen 3)
- 14 – 16 juli På väg mot polen (scen 4)
- 17 - 18 juli Den magnetsiska nordpolen (scen 5)
- 18 – 91 juli Ellef Rignes ö.
- 20 – 29 juli Franklin Strait, Boothia Peninsula.
- 23 – 25 juli Queen Maud Gulf/K. William Island
- 27 – 29 juli Wollaston Peninsula/Cape Bathurst
- 31 juli Tuktoyaktuk (byte av expeditionsdeltagare, etapp II inleds)

Isbrytaren Louis S. St-Laurent

Isbrytaren byggdes i Montreal 1969 och har varit i Kanadas Coast Guards tjänst sedan dess. Under åren 1988-1993 genomgick hon reovering och modernisering och har bl. a. anpassats till forskarnas behov. De senaste åren har Louis S. St-Laurent genomfört flera forskningsexpeditioner, bl.a. till Nordpolen 1994. Ombord finns även två helikoptrar, Böllkov BO 105, som kommer att användas för transporter till och från undersökningsplatserna i fält. Vidare finns tre kraftiga gummibåtar för kortare

transporter.

Isbrytaren är större än den svenska Sigyn och har flera bekvämlighetsinrättningar ombord. Besättningen är mycket skicklig. Ombord finns bland annat en kvinnlig isexpert, Alice O'Connor, som hela tiden bedömer vilken väg som är färdbar. Fartygets kapten, Jeff Hood, har tjugo års erfarenhet som kapten men rättar sig efter Alice råd.

Färdrut 1903

Se handout 3a. Jag har efter mycket om och men valt att ta bort den inscannade kartan. Den förvirrar mer än den ger värdefull inspiration.

Gjöa

Hon byggdes ursprungligen som sillskuta år 1872 och har sedan dess farit runt på Norra ishavet i många år. För Amundsens expedition lastades hon med proviant för 5 år! Därtill kom bland annat 200 kg bomullskrut, en fotogendriven 13 hästkrafters motor, sex draghundar och övrig utrustning. Förutom rollpersonerna fanns Anton Lund – förste styrman, Peder Ristvedt – förste maskinist och meteorolog samt kocken Adolf Henrik Lindström. Se vidare handout 3b.

Rollpersonerna 1999

De bägge paleontologerna (Johan och Hans) får handout 1a som handlar om paleontologi. De behöver inte lusläsa texten förrän inför scen 2. Ornitologen Torgny får handout 1b och geologen Thomas handout 1c.

Torgny Olsson

Torgny är en 23-årig Hisingsbo som är med i klubb 300. En förening för fågelskådare som sett fler än trehundra arter i Sverige. Torgny har sett 365 arter. Han är en av de yngsta doktoranderna på Göteborgs universitet. Elaka tungor hävdar att fadern med sin position som sekreterare i universitetsstyrelsen har ett finger med i spelet. Forskning handlar om fåglars navigering och beskrivs närmare i handout 1b. Han har med sig ett antal levande fåglar som ska användas främst när de kommer till den magnetiska nordpolen. Där kan fåglarna inte använda magnetism för navigering. Det har forskats mycket på fåglars flyttning men det finns fortfarande mycket att göra. Polen har flyttat sig sedan Amundsen var där 1904.

Torgny är lite hobbyintresserad av dinosaurier och har blivit tillfrågad av Hans Gustavsson att forska i paleontologi. Torgny blev givetvis smickrad av anbudet men tackade nej.

Han har ovetandes haft ett one night stand med Gustafsons fru.

Thomas Tranheden

Thomas har levt i universitetets skyddade värld i mer än halva sitt liv. Han är nu 43 år och bor ensam i en två i Högsbo (Göteborg). Han var ingen lysande student men har långsamt skaffat sig anseende genom systematiskt och tålmodigt arbete. Doktorsavhandlingen tog tio år att slutföra och resulterade bland annat i intressanta gasfyndigheter runt sjön Siljan. De senaste årens forskning har inriktat sig mot att förfinna metoderna för oljeletning. Han har varit över i Kanada och hittat två nya oljekällor. Dessvärre fick han dåligt betalt för fynden. Handout 1c behandlar Thomas instrument för att hitta oljekällor. Utrustningen består av ett antal enheter med högtalare och mikrofoner kan man säga. Genom att sända ljudvågor med viss avståndintervall ner i berget får geologen en bild av lägre berglager. Texaco har erbjudit fantasisummor för en ny oljefyndighet.

Thomas är en hängiven ishockeysupporter och håller på Frölunda i alla väder. På match har han stött ihop med Johan Wiik när denne bodde i Göteborg i början av nittioalet.

Johan Wiik

Johans farfars fars kusin var den sedan länge framlidne Gustav Juel Wiik – Amundsens medhjälpare vid de magnetiska observationerna och andre maskinist. Johan är stolt över släktskapet och jag tänkte att det är han som genom att börja berätta om en episod av Amundsens resa byter scen.

Johan är född i Strömstad där han tog studenten 1990 för att söka lyckan i Göteborg. Där blev han intresserad av paleontologi. När han 1994 gjorde sitt examensjobb valde han professorn, Hans Gustafson som handledare. De blev snabbt goda vänner, mycket tack vare Johans enorma talang och arbetsiver. Vänskapen fick dock några rejäla törnar när Johan fick den ena berättelsen efter den andra av kvinnliga kurskamrater som utsatts för sexuella närmanden. Johan var för feg för att konfrontera Hans och valde istället att lämna Göteborg för Lund direkt efter examen. Hans försökte övertala Johan att doktorera i Göteborg men förgäves. För att motivera sin flytt snodde Johan in sig i lögner. Lund visade sig vara ett gott val. Johans doktorsavhandling behandlade delvis de nya mjukfossilfynden i Chengjiang i södra Kina och Sirius Passet på Grönland (se handout 1a). I sin avhandling stödjer Johan teorin om ökad diversitet vad gäller kroppsdesign sedan den kambriska explosionen.

Johan känner Thomas Tranheden lite grann då de träffats på Frölunda-matcher.

Hans Gustafson

Hans är professor i paleontologi vid Göteborgs universitet. Han är personlig vän med Stephen Jay Gould, en känd brittisk paleontolog och populärvetenskaplig författare. Hans stödjer Gould kontroversiella ståndpunkt om minskande diversitet vad gäller kroppsdesign sedan den kambriska explosionen.

Hans tycker både Torgny men framförallt Johan är trevliga pojkar. Han blev ganska ledsen när Johan valde att doktorera i Lund istället för Göteborg.

Hans är 52 år och håller sig i god fysisk trim. Han tycker själv att han ser rätt bra ut och har flera gånger märkt att yngre kvinnor fattar intresse för honom. Fem gånger har han försökt sig på en kärleksaffär med någon ung studentska. Endast ett försök har lyckats. Han är nu 28 och de hade sex på ett hotellrum strax innan expeditionens avfärd.

Rollpersonerna 1903

Notera att alla ska få var sin handout 3b över skeppet Gjöa. Amundsen får dessutom handout 3a.

De övriga tre expeditionsdeltagarna beskrivs i scen 1.

Roald Amundsen

Spelas av den som spelat Torgny

Denne välkände äventyrare och vetenskapsman föddes 16 juli 1872 i Östfolds län, Norge. Hans släkt bestod av fiskare, lotsar och båtbyggare. Efter studenten 1890 påbörjade han medicinska studier, men då han hade andra planer avbröt han dess. Planmässighet var överhuvudtaget Roald

Amundsens motto under hela livet ända från pojkkåren. Femton år gammal, efter att ha läst Sir John Franklins berättelse, vars följder skulle bli de mest tragiska i polarforskningens historia, om dennes avsikt att frånrycka Nordvästpassagen dess hemligheter, och Sir Leopold Mc Clintocks egna beskrivningar av hjälpe expeditionen efter Sir John, bestämde han sig för att bli polarforskare. 1895 avlägger han styrmansexamen, och 1897-99 finner vi honom som förste styrman på Belgica som deltagare i Expédition Antarctique Belge, som skulle nå den magnetiska sydpolen. Det misslyckades och i stället blev de fast i isen och det var här i sydpolarvärldens våld Roald Amundsen tog över befälet och räddade manskapet från skörbjuggens lidande död genom att tvinga i dem rykande blod och säl- och pingvinkött. 1901 köper han jakten Gjöa (läs vidare handout 3b). Han har även bedrivit vetenskapliga studier av jordmagnetismen vid observatorierna i Wilhelmshaven och Potsdam.

premiärlöjtnant Godfred Hansen

Spelas av den som spelat Thomas

han föddes i Köpenhamn 1876. Han var expeditionens sekond. Under sin tjänstgöring vid danska marinen hade han företagit flera färder till Island och Färöarna och var varmt intresserad av polarforskning. Han var navigatör, astronom, geolog och fotograf.

Peder Ristvedt

Spelas av den som spelat Hans

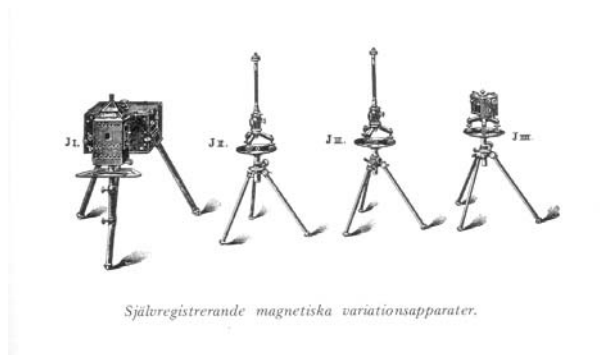
Peder är en mycket god vän till Amundsen och deltog i provturen med Gjöa 1901. Han är förste maskinist och meteorolg.

Gustav Juel Wiik

Spelas av den som spelat Johan

Han föddes i Horten 1878 och erhöll sin utbildning vid det magnetsiska observatoriet i Potsdam. Han var Amundsens medhjälpare samt andre maskinist.

Bilden visar några av de avancerade instrument som användes vid forskningen runt Gjöa hamn.

Storyn

Alla scenerna behöver inte spelas. I spelet 1999 gäller det att skapa lagom med konflikter och trissa upp stämningen. Scenbytena visar på hur annorlunda forskningsförhållandena blivit på hundra år. Men framförallt är 1903 ett riktigt äventyr med spänning och dramatik. Ett par tillfällen att fatta viktiga beslut för Amundsen och hans besättning. Dessutom smygs det in ett litet Cthulu-tema.

Scen 1, 24 juni 1999

Besök på Grönlands västkust, Nuuk.

Det grönländska landskapet är mycket mäktigt med sina fjordar och längre bort ser man den väldiga glaciären. Scenen inleds ombord på isbrytaren Louis S St. Laurent.

De fyra forskarna har fått sina hytter intill varandra. Torgny och Johan delar en hytt medan Hans och Thomas sover i enbäddshytter. Inledningstext:

Isbrytaren är ett litet samhälle i sig, här finns motionsrum med roddmaskiner, träningscyklar och skivstänger, här finns ett populärt biljardrum med specialkonstruerade biljardbord som via hydraulik alltid håller sig vågräta, här finns en stor restaurang som serverar frukost, lunch och middag och här finns laboratorier, festlokal, filmsal,

sjukstuga, bar och bastu. Längst upp finns de nybyggda växthusen som snart ska fyllas av insamlade växter och djur. Ett av växthusen är halvfyllt av fågelburar för flyttnings och navigeringsforskningen. Ett par av burarna är märkta med blå tejp och texten "PhD-student Torgny Olsson". Längre bak på däck står flera containrar. Varje container har en färgkod och ett nummer. I en av de blå containrarna finns Thomas geologiska mätutrustning och några hundra tomma kartonger för Johan och Hans fossilsamling.

Det är den 23 juni, fem dagar efter avfärden från Göteborg. De fyra forskarna befinner sig för tillfället i restaurangkön för dagens lunch. Strax framför dem i kön står Paul Jörgensen, en tunnårig dansk marinekolog med bullrig karisma och dåliga skämt. Bakom dem står två norska botanister, bägge kvinnor med fördelaktigt utseende och smittande leenden. En av damerna heter Anne är runt trettio och har kvällen innan setts i intima samtal med Johan Wiik.

Efter lite lunchpratande kommer kanske Kari Isometsä, en finsk konstnär som utgör en del av expeditionens kulturella inslag, fram och föreslår en bastu senare på kvällen. Det kanske blir någon vända till baren. De kommer i vilket fall gå till kojs fram åt natten. Denna första dag är främst till för att komma igång med karaktärgestaltandet och bör inte dra ut på tiden allt för mycket.

Den 24 juni

Det skulle vara kul om någon vaknade upp i fel hytt. Hur som helst möts de vid frukosten. På anslagstavlan sitter ett anslag om att de anländer Nuuk på Grönlands västkust under förmiddagen. Det sitter även ett anslag från expeditionens interntidning som bl. a konstaterar att en finsk konstnär observerats under natten dansandes tango med kanadensisk isprinsessa.

När de intar frukosten sprakar högtalarna igång och förkunnar att Nuuk är siktat och att alla rekommenderas göra en visit där. Det dröjer inte länge förrän båten angör hamnen i Nuuk och expeditionsdeltagarna kan stiga i land. Nuuk:

En mindre stad har växt upp på denna karga men ack så vackra strand. Här bor trehundra danskar, drygt tusen grönlänningar och sjöfarare, forskare och lycksökare från Nordamerika och Europa. Några kilometer bort ligger en amerikansk militärbas som räknar in några hundra själar. Det är stora sociala och ekonomiska klyftor i Nuuk om man tittar under ytan. Självmordsfrekvensen är hög och här finns många alkoholmissbrukare, främst bland den grönländska befolkningen. Staden har ett par restauranger och två barer, en daglig fiskauktion, flera specialaffärer för skeppsutrustning och ett lokalt mkt lovande fotbollslag. Ett norskt valfångstfartyg ligger tillsammans med dussinet fiskebåtar och ger en stark prägel till ankomstbilden.

Rollpersonerna får möjlighet att ströva omkring i staden och titta på allt från genuina eskimåer med hundspann till berusade amerikanska soldater som uppvaktar tonåriga grönländskor och viftar med dollars. Beskriv gärna lukterna av valspäck och diesel. Efterhand uppmanas Johan Wiik att börja prata om Amundsens expedition och vi gör en övergång till nästa scen.

Paul Jörgensen

Denne bullrige dansk är runt femti och väger gott och väl 100 kg. Han forskar på marina arktiska vertebrater (mest fisk). Han ska under expeditionen samla in fiskar av olika arter i den strandnära zonen runt öar i Arktis. Han ingår i det blå teamet och kommer att dyka upp när det passar senare i scenariot. I fält klär han gärna i vadarstövlar och en illaluktande gammal stickad toppluva. Insamlingen sker mestadels med nät fast han spöfiskar en del också. Han får inte plats i expeditionens sovsäckar. Ett problem han inser för sent.

Anne Kari

Hon är doktor i systematisk botanik vid Oslo universitet. Anne är vacker på ett ganska nordiskt vis. Hon är lång, blek och blåögd. Hon avskyr påträngande uppvaktning men är faktiskt ogift. Hon ingår också i den blå gruppen med sin forskning mot att reda ut släktskap mellan olika fingerörter. En stor del av tiden lägger hon på laboratoriearbete som DNA-sekvensering.

Kari Isometsä

Denne berömde finske målare har följt med som en del i expeditionens kulturella inslag. Han gör skisser och skriver små kåserier till interntidningen. Tyvärr märks hans alkoholberoende lite väl mycket den första veckan ombord. Han är en karismatisk skämtsam man med stort yvigt skägg och en präktig för att inte säga enorm potatisnäsa. Alla ombord vet vem det är, för han syns och hörs.

Baren ”polar bear” på isbrytaren

Man har verkligen försökt att ge den enda baren ombord ett eget och tilltalande utseende. Väggarna är belamrade med fotografier från Arktis, gamla och nya. I taket hänger en släde av samma typ som Amundsen använde. Överallt finns harpuner och andra fiskeredskap uppsatta. Barens stolthet måste ändå vara den enorma uppstoppade isbjörnen som står på en tron av imiterad is i mitten av lokalen. Personalen är mycket tillmötesgående och blandar drinkar med stor skicklighet. Den lokala specialdrinken är ”icebite” med en del vodka, en del vitt vin och två delar sprite kryddat med hemliga ingredienser och toppat med lime.

Scen 1, 25 juli 1903

Besök på Godhavn - säte för Grönlands inspektör

Expeditionen får fler slädhundar, slädar, kajaker, skidor och fotogen. Under färden har två av slädhundarna, Kari och Josef, dött i en mystisk sjukdom som börjar med en förlamning i bakkroppen. Scenen inleds strax innan man siktar vad som först ser ut som en fullriggare på långt håll. Snart siktas en till. Det diskuteras frejdigt vilka skepp det kan röra sig om. Förslagen haglar. Snart kommer man överens om att det måste vara ett av de kungliga danska handels skeppen som är på hemväg. När skeppen närmar sig inser snart alla att det rör sig om isberg – inga skepp!

Nåväl man inser att Gjöa i alla fall närmar sig Godhavn – säte för Grönlands danske inspektör. Det visar sig att massor av isberg hindrar infarten till Godhavn. Här är Amundsens beskrivning: *Godhavn ligger på en liten låg ö, skild från Disko genom ett ganska smalt sund. Platsen räknade år 1903 108 själar ... Läget är utomordentligt vackert med det böga mäktiga Disko i norr, och i söder och väster havet, som tid efter annan är uppfyllt av väldiga isberg.*

Plötsligt siktas dock en liten bräcklig båt mellan de mäktiga isbergen. Det är koloniföreståndare Nielsen som kommer till mötes. Nielsen är en artig och energisk karl med lång ranglig gestalt och en kraftfull röst. Båten han kommer med är en liten motordriven fiskeskuta som rattas av löjtnant Rasmusen, en kraftig karl med stort blont skägg och en sliten vegamössa på den grånade kalufsen. Amundsen har mött Nielsen på tidigare resor i Ishavet och de hälsar på varandra kärvtänligt. Rollpersonerna lotsas in mellan isbergen och kan lägga till vid en brygga i Godhavn. Det är stor uppståndelse i den lilla danskolonin när Amundsen med mannar stiger i land. Koloniföreståndare Nielsen lotsar dem fram ideligt frågande om expeditionen. Han visar dem till ett skjul där han förberett den utrustning som Amundsen beställt i ett tidigare brev. Det är:

4 ypperliga slädar
åtta par skidor
20 fat fotogen
10 präktiga slädhundar

Här kommer också första mötet med eskimåer som kommer fram och vill handla. De har färsk lax att erbjuda. Låt gärna denna byteshandel bli ett glatt, skrattvänligt möte där de bägge parterna inte förstår ett ord av vad den andre säger.

Scen kan avslutas med att de möter inspektör Daugaard-Jensen. Daugaard-Jensen är en mera återhållen man än koloniföreståndare Nielsen. Han är kanske i femtioårsåldern med en präktig valrossmustasch och plirande ögon. Inspektören har träffat Amundsen tidigare och berättar gärna om hur de varor som expeditionen nu ska frakta ombord införskaffades under olika besvärigheter. Kontentan är att inspektören är glad att vara till hjälp men gärna blir omtalad som en sponsor av expeditionen.

Helmer Hansen

Han är andre styrman ombord och hade i många år farit på Norra Ishavet. Pratglad jägare med fantastiska historier på lager. Envisas med att ha på sig en gammal ful filthatt som ger jaktlycka enligt honom själv.

Anton Lund

Förste styrman med lång erfarenhet som skeppare och harpunerare i Norra Ishavet. 39 år. Tystlåten jägare som aldrig klagar. Ganska kort och satt med välklippt grånande skägg.

Adolf Henrik Lindström

Expeditionens kock. 38 år.
Egensinnig svärande sjöbjörn med ett väldigt stort hjärta. Lång och rödrusig med huvudticks.

Scen 2, 11 – 13 juli 1999

Forskningen tar sin början vid Resolute

Efter flera stopp med kortare undersökningar är det nu som det börjar på allvar för grupp 3-blå. Det är här Hans och Johan ska på fossiljakt, Torgny utföra en lång serie med Elmen-burarna på den vitkronade sparvens flyttorientering och det är här Thomas kommer att göra sitt stora oljefynd fynd. Scenen avslutas med att Johan Wiik läser ur Amundsens dagboksanteckningar från den 30 augusti 1903.

Resolute

Tillbaka till civilisationen kan man säga. Resolute är en ”riktig” stad med både flygplats, hockeyrink och sjukhus. Hamnen är nästan i Göteborgs storlek; Det går att gå vilse om man säger så. Huvudnäringen var fiske till för något decennium sedan. Fisket är fortfarande viktigt, men flygplatsen och den kanadensiska militärbasen har tillsammans med bauxitverket satt en annan prägel på staden (påhittat). Från Resolute airport går det reguljärflyg till det kanadensiska fastlandet varannan dag om vädret tillåter. Forskarna har endast tre timmar på sig att göra Resolute innan de flygs inåt land till den 400 meter höga bergskam som sträcker sig i nordsydlig riktning över Cornwallis ö. Våra fyra hjältar hamnar mot kvällen på en bergssluttning ca femton km norr om Resolute. Där står de med flera blåmärkta lådor som ska packas upp. Inte långt därifrån längre ner skymtar en annan grupp ur det blå teamet. De håller redan på att sätta upp sina tält.

Den andra gruppen

I grupp 1-blå ingår Anne Kari (se beskrivning under scen 1), Paul Harringer – zoolog med inriktning på små däggdjur, Linda Jolshammar – zoolog med inriktning på små däggdjur och Harry Callaghan – zoolog som studerar smådjurfauan i vatten samlingar. Harry har redan fått öknamnet ”Dirty Harry” efter att ha kräla runt och håvat djur i alltför gäggiga pölar. Nåväl våra fyra forskare kommer inte ha så mycket att göra med dessa fyra.

Thomas Tranheden

Efter att ha undersökt närmiljön beslutar han sig för att sätta upp sin utrustning för oljeletning ett hundratal meter ifrån tälten. Utrustningen består av fem stora stativ som placeras med 30 meters mellanrum. Varje ”stativ” består av en högtalare och en mikrofon som vilar mot underlaget. När den är igång hörs mörka mullringar med några minuters mellanrum. Det är högtalarna som sänder ut ljudvågor för att kartlägga berget under. Han är tvungen att fråga om hjälp för att släpa utrustningen på plats.

Torgny Olsson

Han upptäcker att området har en ovanligt rik och sällsynt fågelfauna. Han pekar på speciella platser som de andra bör undvika för att inte störa häckande fåglar.
Torgny monterar upp sina specialgjorda burar och släpper in en vitkronad sparv i varje.

Johan och Hans

De går en rejäl runda utan att hitta något anmärkningsvärt den första kvällen.

Dag två

Hans har sovit riktigt illa men de övriga tre är pigga och utvilade. De äter en fältmässig frukost och återtar forskningen. Under dagen kommer Thomas att läsa av sina resultat och inse att det med stor sannolikhet finns en stor oljefyndighet endast tvåhundra meter ner i berget. Torgny observerar hans glädje på håll och hittar några noteringar typ: "Allt indikerar på olja." Johan och Hans gör ett sensationellt fynd. I berget alldeles ovanför deras läger hittar de runda munnar som sannolikt härrör från det kambryska djuret *Anomalocaris*. Om de börjar bearbeta väggen finner de snart flera fynd: En fyrtiocentimeters *Anomalocaris* och två välbevarade *Opabina* och flera *Lingulella*. Det rör sig om ett äkta mjödelsfossilager från kambrium. En sensation! På något vis ska alla få klart för sig att Thomas har hittat olja. Hur hanterar han sitt fynd. En kul idé är att radion sprakar igång i lägret och någon amerikan vid namn Johnson vill tala med Tranheden. Det är en Texaco-agent som ringer och någon måste ju höra samtalet. Här bör en etisk diskussion uppstå, men man vet ju inte. Kan Thomas muta sina vänner. Han har ju också ett gevär till hands om det hettar till.

Scen 2, 31 aug – 1 sept. 1903

Ute på havet bland isen

Förste maskinisten påpekar fotogenläcka. Dramatisk brand i maskinrummet. Efter att Johan läst ur dagboken hamnar vi återigen på Gjöa. Manskapet pustar ut efter grundstötningen. Strax därpå kommer Ristvedt upp från maskinrummet och påpekar att det läcker lite fotogen från en av tankarna. När Amundsen inspekterar läckan konstateras att den inte är så stor men kan bli allvarlig. Läckan kommer från fogen vid skruvlocket på tanken och kan kanske lagas hjälpligt. Den bästa lösningen är dock att fylla över fotogenen i en tom men hel tank.

Lite senare

En våldsam brand blossar upp i maskinrummet. Beroende på hur de hanterat läckan tidigare blir förloppet ytterst farligt eller fullt hanterbart. Stressa spelarna till snabba beslut. Var är hinkarna! Är någon kvar i maskinrummet? Scenen slutar med att de får bukt med elden och vi går till 1999 igen.

Scen 3, 14 juni 1999

På väg mot den magnetiska nordpolen

Det blåser upp till storm och isbrytaren stänkar sig igenom fyra meter is. Brev från Sverige! Vid frukost delas brev ut som anlänt dagen innan till Resolute med postflyg. Handout 1-Hans, 1-Johan, 1-Thomas och 1-Torgny a. Någon minut senare delas Handout-1 Torgny b ut. De hade missat detta brev. Jag hoppas på att denna scen blir mycket stämningsladdad. Förhoppningsvis påpekar Hans att Thomas har haft inbrott.

Inled scenen på kvällen när de sedan några timmar lämnat resolute bakom sig. Vinden tjuver utanför och den stora isbrytare gungar och kränger. När isen tätnar framåt natten vibrerar skeppet våldsamt varje gång de väldiga motorerna kastar upp stäven mot ismassorna. Befinner de sig festlokalen så spelas där discomusik och "the ice brek dance" uppträffas. Snart lyckas rollpersonerna i alla fall ragla till kojs och den centrala frukostscenen kan ta sin början. Stormen är fortfarande stark på morgonen men istäcket hr tunnare ut märkbart. När det är lämpligt ombeds Johan läsa ur Amundsens dagboken igen.

Scen 3, 3 september 1903

På grund i storm

En mycket dramatisk grundstötning i full storm. Amundsen sätts på sitt hittills svåraste prov och kan rädda skeppet genom att dumpa utrustning i havet. Till en början står de still på grundet i måttlig vind. Alla försök att ta sig loss med fulla segel och full motorstyrka misslyckas. Det enda resultatet är att träflisor flyter upp från kölen. Efter hand börjar tidvattnet sjunka undan och vinden tilltar. Det börjar bli mer och mer dramatiskt. Skeppet får en lätt slagsida och det blir svårt att hålla sig kvar på däck. Här kan det vara lämpligt att göra något tidklipp under väntan på nästa flod. När vattnet stiger igen har vinden ökat till stormstyrka. Situationen är hopplös. När vattnet når sin högsta punkt sitter Gjöa fortfarande fast. Poängtera att skeppet är mycket tungt lastat med proviant för flera år. Lösningen är nämligen att slänga något ton av packningen överbord. Då kan Gjöa äntligen ryckas loss från grundet för att fortsätta en studsande vansinnesglats över mängder av mindre grund och skär. När de till slut kommer ut på djupt vatten är de till döden utpumpade, men de har klarat sig!

Dramatiska inslag

Stora stycken ur kölen flyter upp. Det knakar i masten. Ett segel rivs itu. Maskinrummet börjar vattenfyllas och motorn stannar. Någon saknas tillfälligt för att sedan hittas avsvimmad på däck. Etc...

Scen 4, 17 – 18 juli 1999

Den magnetsiska polen

Torgny kan sätta igång med sina fågelexperiment. Märkliga fenomen. Proceduren är liknande från Resolute. Deltagarna flygs iland med helikopter och packar upp sin utrustning. Johan och Hans räknar dock inte med att göra några sensationella fynd denna gång. De får i stället ägna sig åt att studera magnetiska mönster i de olika berglagren tillsammans med Thomas. Torgny däremot ser detta som resans höjdpunkt. Här ska han göra fågelstudier som aldrig gjort tidigare.

Ägna inte för mycket tid på socialrealistisk spel när rollpersonerna packar upp utrustning och utför sin forskning. Det är den första kvällen när de äter gemensam middag som är den centrala delen i scenen. Samma kväll gör isbrytaren St. Laurent en tur åt väster med de övriga forskarna för att besöka en annan ö. Det är här mitt först riktiga Cthulu-inslag uppenbarar sig. Jag bara måste...

Lägret är placerat på en plan gräsbevuxen platå med rätt så branta sidor åt norr. Låt först spelarna komma igång i rollerna, ha det lite mysigt och njuta av den fina ljumma kvällen och det vackra panoramat. Plötsligt kommer i alla fall en av Thomas lådor med magnetsiska instrument att tjuta. Detta beror på överslag av kraftiga magnetsiska störningar. Samtidigt känner sig alla eller några av rollpersonerna illamående. En av dem blir väldigt yr och tappar fullständigt balansförmågan, han trillar ner för plåtån och slår sig rejält utan att bryta något.

Himlafenomen

Det är nu de fyra männen bevittnar de märkligaste himlafenomenen de någonsin sett och kommer att se. Trots att solen fortfarande håller på att gå ner formligen exploderar ett mäktigt norrsken som tycks sugas ner mot marken där den magnetska polen finns. När norrskenet i några minuter töjts ut ner mot polen byter det snabbt riktning och nästan slungas upp i himlen igen. Sedan är det borta. Det är nu de upptäcker att det har slagit lock för örönen. Någon kan dra till minnes att det dånat alldeles kollosalt, någon annan påstår att det var helt tyst.

Natten förflyter sedan lugnt. Om/när de kontaktar den övriga expeditionen för att höra vad de har sett möts de av oförstående. Visst har man observerat ett norrsken, men inte alls på det sätt de beskriver. Det skojas om att de smakat på fel svampar och historien rinner ut i sanden. Thomas magnetiska instrument lyckas aldrig dokumentera störningarna. En säkring löste ut i samband med att apparaten tjöt.

Så småningom hämtas de in av helikoptrar och färden fortsätter söderut.

Scen 4, vintern 1903 – 1904

Gjöa hamn

Expeditionen förbereder sig för övervintring.

Lustbetonat möte med eskimåer.

Magnetobservationer. Scenen är uppdelad i ett antal småscener med tidshopp emellan.

Delscen 4a - avlastning

Scenen inleds med insegling i Gjöahamn. Passagen till den runda viken är smal vilket är gott med tanke på de stundande höststormarna. Viken är nästan cirkulär och omgiven av stenskravel och sand som sluttar uppåt och bildar en låg rundad kam som sträcker sig runt hela hamnbassängen. Gjöa ankras och roddbåten sätts i vattnet. Efter att ha rekognoserat lite kommer någon på en genial linbana som gör det möjligt att utan mycket ansträngning låta packningen glida från masten ner till en skyddad plats på stranden. Scenen avslutas med att kocken trollar fram en flaska konjak efter att de viktigaste packlårarna är iland.

Delscen 4b - julafton

Mellan scenerna beskrivs hur forskningsstationen byggs upp:

Med hjälp av tomma trälådor som fylls med sand byggdes en bostad åt Ristvedt och Wiik uppe på åsens kam. De fick därmed den bästa utsikten. På liknande vis byggdes det magnetiska variationshuset med de självregistrerande instrumenten. Skillnaden var att instrumenten fick en cementerad grund. De övriga expeditiionsdeltagarna förberedde sig på att övervintra i Gjöa.

Det är nu julafton och alla är samlade ombord för julklappsutdelning. De anhöriga hemifrån har nämligen skickat med julklappar med etiketter som "Ristvedt julen 1903".

Beskriv hur stora allas skägg vuxit sig, hur förväntningarna på kocken Lindströms julbak ter sig och den fina julpyntningen som improviserats fram med hopbundna skidstavar som julgran.

Hansen får en speldosa av sin faster, Wiik en röd tomteluva, Amundsen en flaska vin och Ristvedt ett lösskägg samt ett hekto tobak.

För att få lite fart på scenen hörs plötsligt ett märkligt dån utifrån. När de rusat upp på däck är det alldeles stilla och kolsvart. Men plötsligt sjunger det till om himlen och ett mätigt norrsken formligen exploderar över himlavalvet. Då snubblar Wiik över något som ligger i snön på däck. Det är en fågel, det kan alla se. Men ingen känner igen den. Det är någon slags And, så långt är det klart. Men vad gör den här, mitt i vintern. Scenen slutar.

Delscen 4c – möte med eskimåer

Detta möte ska först vara lite avvaktande, nästan hotfullt för att övergå i en orgie av skratt och omfamningar. Detta är de första eskimåerna de träffar på i Gjöahamn.

*Netschillieskimåer kommer på besök.
Den första röken.*

Det är nu mitt i den strängaste vintern, februari. Ute visar termometern -40°C .

Det är Ristvedt som först observerar besökarna på långt håll. Glöm ej att Wiik och Ristvedt bor i ett separat hus uppe på åsen. Det är fyra manliga eskimåer, alla beväpnade med spjut.

De visar sig vara vänligt sinnade men först avvaktande. När väl mötet är avklarat gör eskimåerna tecken på att de är hungriga. Blir de väl inbjudna äter de tills magen står i fyra hörn. Efter måltiden vill de gärna pröva Amundsens pipa. Det är då Godfred Hansen tar bilden som syns här intill samt på framsidan av karaktärshäftet.

Speltips

För att gestalta eskimåerna så spela gärna ut ansiktsuttrycken, vaksamhet, glädje.. Prata oavbrutet och gestikulera och skratta. De köpslår gärna för att komma över ovanlig mat som bröd och socker.

Eskimåerna heter Talurnaktu, Magito, Atikulera och Fergera.

Scen 5, 24 juli 1999

Märkliga fynd på King Williams ö

Jag tänkte avsluta med en cliffhanger. Det är i och för sig fullt tänkbart att improvisera en sista scen i Gjöa hamn 1904 när de märkliga fenomenen observeras, men jag tror inte tiden räcker till.

De fyra rollpersonerna har verkligen haft sina stridigheter, särskilt på Resolute. Här kommer de nu att få dela en gemensam hemlighet och förhoppningsvis försonas. De hittar nämligen mycket märkliga anteckningar från Gustav Juel Wiik angående de magnetiska observationerna (handout 5).

King William Island ligger sydöst om Victoria Island och är en relativt låg ö med en mycket intressant geologi. På andra sidan ön låg Gjöa hamn där Amundsen gjorde två övervintringar. Isbrytaren gör ett stopp och de olika grupperna flygs iland med helikoptrarna. Torgny vill passa på att göra några ytterligare fågelexperiment, Thomas ska leta efter oljefyndigheter och de bägge paleontologerna beger sig ut med sina hammare.

Fyndet

Någon av rollpersonerna hittar ett litet nyligen raserat stenröse. I solen glimmar en liten låda av mässing som sticker fram under stenarna. Röset byggdes i hemlighet av Gustav Juel Wiik för snart 95 år sedan. Lådan innehåller några papper varav endast ett är så pass välbevarat att det går att läsa: handout 5.

Här är scenariot slut. Spelledaren berättar epiloger efter egen förmåga. Känner du vibbarna?

OOOOOOOOOHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHAHA...CTHUUUUUUULUU!

Jordmagnetismen

I likhet med många andra himlakroppar, t ex solen och Jupiter, har jorden ett allmänt magnetfält. Man anser att det alstras av termoelektriska strömmar i jordkärnans flytande del. Elektriska strömmar i den del av atmosfären som kallas jonosfären bidrar också till magnetfältets uppkomst, om också i lägre grad.

Förekomsten av ett magnetfält konstaterar man enklast med hjälp av en kompassnål, som ställer in sig parallellt med sammanbindningslinjen mellan de magnetiska nord- och sydpolerna. Läget för de magnetiska polerna stämmer inte överens med de geografiska polernas, och kompassnålen pekar därför inte rätt mot geografiska norr. Avvikelsen kallas deklination, missvisning. Om man hänger en magnetnål fritt i en horisontell axel kommer den att avvika från horisontalplanet och peka mer eller mindre nedåt. Denna avvikelse, som kallas inklinations, visar att de magnetiska polerna egentligen är belägna i jordens inre. Dock avser man vanligen med dessa båda punkter den magnetiska axelns skärningspunkter med jordytan. Således låg enligt en

beräkning 1976 den magnetiska nordpolen på ca 76° nordlig bredd och 100° västlig längd, dvs vid den kanadensiska Bathurstön. Nu ligger den på Ellef Rignes ö, längre norrut.

Jordens magnetfält utsätts hela tiden för ändringar. Till en del beror skiftningarna på de elektriska strömmarna i jordens inre. Fältförändringarna sker långsamt under århundradenas lopp och kallas sekulära variationer. De yttrar sig dels som förflyttning av polernas läge, dels som variationer i magnetfältets intensitet; f n genomgår fältet en försvagning.

Smärre periodiska variationer förekommer i stort antal och av varierande orsaker. Dagligen fluktuerar fältet i samband med jordens rotation. Månatliga variationer uppträder genom månens inverkan under dess kretslopp kring jorden, årliga ändringar beror på jordens kretslopp kring solen. Ytterligare variationer sammanhänger med den periodicitet i solaktiviteten som representeras av den s k solfläckscykeln.

En speciell typ av tillfälliga, kraftiga variationer orsakas av gasmassor som under soleruptioner slungas ut från solen och tränger in i jordens magnetfält, där de genererar elektriska strömmar i jonosfären. Fenomenet kallas magnetisk storm och åtföljs på norra halvklotet av kraftiga norrsken samt störningar i radio- och teleföbindelserna.

Ur FOCUS 2000 © Norstedts